

Biserica și Școala

Foaie bisericească școlastică, literară și economică.

Apare odată în săptămână: **DUMINECA.**

PREȚUL ABONAMENTULUI.

Pentru Austro-Ungaria:
Pe un an 10 cor. — pe 1/2 an 5 cor.
Pentru România și străinătate:
Pe un an 14 fr. : pe jumătate an 7 fr.

PREȚUL INSERȚIUNILOR :

Pentru publicațiunile de trei ori ce conțin
cam 150 cuvinte 6 cor.; până la 200 cuvinte
8 cor.; și mai sus 10 cor. v. a.

Correspondențele să se adreseze Redacțiunei

„**BISERICA și ȘCOALA**“

Ear banii de prenumerațiune la
TIPOGRAFIA DIECESANA în ARAD.

Prelegeri economice.

»Asociațiunea pentru literatura română și cultura poporului român« este cea mai ideală instituție a noastră, care ar fi bine să poată concentra sub aripile sale tot ce e curat și numai românesc, pur românesc și pentru toți românii, ca inițiativă în această țară (afară de politică).

Și avem mângâierea, de a vedea această instituțiune — et și desint vires — câtva la înălțimea concepțiilor de interes general al poporului nostru. Nu facem aci un requisitor al actelor îndeplinite, față cu longevitatea acestei instituțiuni, avem însă de gând, ca de data aceasta să ne oprim asupra unui act important, pus în lucrare de comitetul ei central din Sibiu.

*

Factori principali în dezvoltarea neamurilor, fără îndoială, sunt progresul economic și intelectual al popoarelor.

Satisfăcând celui din urmă, în restrânsul cadru al forțelor sale, »Asociațiunea« vrea să pornească o paralelă muncă și pe celalalt teren. Muncă paralelă am zis, care în definitiv se face prin cam aceleași elemente, se reduce la influențare prin similare mijloace și asupra aplicării cărora credem că nu e de prisos să spunem și noi un cuvânt.

»Asociațiunea pentru literatura română și cultura poporului român« proiectează ținerea prelegerilor economice (după despărțămintele sale și prin specialiști), dupăcum »într'unele despărțăminte --- zice apelul său se va simți mai mult lipsa de cunoștințe referitoare la cultura păământului și a vitelor, într'altele referitor la cultura pomilor, într'altele referitor la cultura viilor, stupilor, etc«.

Al doilea punct — resumând programul »Asociațiunei«, din apelul lansat — ar fi înființarea de biblioteci și agenturi ale Asociațiunei »ca astfel pe urma prelegerilor să rămâie și ceva real«.

Al treilea moment este, de a prezenta intuiții instructive din diferitele ramuri de preocupățiuni economice prin — schiopticoane.

Ne satisfac pe deplin dorințele »Asociațiunei« și suntem satisfăcuți de preocupățiunile sale idealiste, — dar' aceasta nu ne împedecă, ba din contră, tocmai această împregiurare ne îndeamnă la câteva reflexiuni de natură practică.

*

Să etalăm considerațiunile noastre pe rând, — fără a observă aceeași înșirare din premise.

După părerea noastră, nimic nu poate fi mai folositor, decât sporirea cărților în popor; și fără îndoială, că de cât apocrifa carte a minunilor sfântului Sisoe, cu mult mai mare folos vor aduce poporului broșurile de conferențe asupra unor probleme de economie de câmp, de vite, etc.

Numai lipsa de control, ca să nu zicem lenea, neglijența sau neinteresarea să dispară din mijlocul conducătorilor poporului nostru dela sate și se va ceti mai mult, se va frecvență școala mai regulat, se vor putea face biblioteci, cari imens serviciu vor aduce progresului peste tot și vor putea aduce și progresului economic în special.

Prelegerile cu schiopticoane, la rândul lor, utile cum dulci — ar fi un minunat corolar al momentului accentuat mai sus, pentru lumina poporului.

Mă întreb însă: Cum voiu veni eu să explic, în calitate de conferențiar, specialist chiar, la... ce distanță de trup trebuie să se țină sapa, când eu, conferențiarul, o știu aceasta din cărți,

pe baza normelor igienice-geometrice, și vorbesc oamenilor, cari... în copilărie nu veneau la școală, ca să meargă la sapă, și cu asta au îmbătrânit?

Ce-i trebuie lui barometru când are porc în ciurdă?

Cunosc învățatori, cari au făcut curs de vierit, dar' nu i-aș pune de »vințeleri«, schimbându-i cu țaranul vier; știu un fabricant de rachiu, de care își râdea în pumni »pălincașul«, un flăcău de 20 de ani, când se amesteca și făcea boroboate la fert etc....

Cu practica cum stăm?

The ist the chestion.

*

Să-l învățăm să lucreze, pe țaran, aceasta e principala chestiune; și întru cât e vorba, cum să lucreze, această iarăși se poate face cu un aparat mult mai puțin complicat și mai efectiv, decât cel propus de »Asociațiune«.

Vorbind din experiență, relatez aci un fapt, de astfel destul de cunoscut și firesc — în considerarea condițiilor de viață și dezvoltare a neamurilor din țara noastră — și mărturisesc, că am rămas stupefiat de diferența ce am găsit între două sate vecine, unul șvăbesc și altul românesc.

Colo, comună par'că aliniată; casele curate, curțile pline de horătenii; în fața casei grădiniță și câțiva butuci de vie; la drum cai tari și frumosi la căruțele încărcate.

Dincoace, case șoldite, acoperite cu paie; drept curte dărămături de grajd; drept grădiniță bălării; iar carul cu gunoi abea îl sileau la drum niște mărtoage cu dungi de bătă pe spate.

În direcția aceasta este a se lucra, aci trebuie să se facă reforma, inovație!

Exploatarea celei din urmă palme de pământ, în mod rațional, potrivit condițiilor împrejmuitoare, și posibilităților locale, aci și din acest punct de vedere trebuie să i-se facă școală românului, ca să putem ajunge la un reveriment național-economic.

Asupra acestui moment am ținut să atragem atențiunea celor chemați și celor ce se ocupă de această chestiune, și în special îl recomandăm atențiunii »Asociațiunii«, care, a dovedit-o, nu e refractară.

Cu aceleași bune intenții, cu aceiași sinceritate am expus cele de mai sus, de cari — sau similare — credem, a fost însuflețită și numita înaltă instituție culturală, atunci, când a lansat apelul, publicat și în Nr. 51/905 al revistei noastre »Biserica și Școala«, pentru propagarea cunoștințelor economice între țararii noștri.

Nu am scăzut nici n'am avut de combătut nimic din ideile lansate de »Asociațiune«, credem

însă a fi contribuit în parte cu lămuririle noastre la indigitarea unui capital moment, care nu este permis să fie scăpat din vedere, la inaugurarea cursurilor de popularizare a cunoștințelor economice.

*

În dezvoltările noastre de mai sus am zis, că e cu puțință să se găsească un mijloc mai lesnicios decât conferențele — cari, neapărat e bine să nu lipsească, din foarte multe motive — pentru răspândirea cunoștințelor de natură economică în popor.

»Verba volant, exempla trahunt!«

Oare gospodăria preotului și dascălului nu vor fi exemple pentru popor? De aci, necesitatea unei educațiuni speciale și în această direcțiune, mai ales acum, când școlile noastre naționale confesionale de repetiție economică se găsesc în situația sicinului lui Mohamed, a arabicului profet.

Sever Secula.

Latinitatea limbei române

de

Iosif I. Goldiș,

fost profesor gimnazial și Episcop gr.-or. român al Aradului, traducere liberă de: Alexandru Munteanu al lui Vasilie preot gr.-or. român.

(Urmare)

Și nici nu-i lipsesc titlurile în acest scop, dar ele trebuiesc scoase la lumină din sinul pământului.

În această privință popoarele sunt ca oameni singuratici.

Când cineva vrea să-și dovedească drepturile sale de moștenire, cercetează arhivele familiare.

Familia poporului român e marea rasă latină; titlul său de nobil e numele care-l poartă; iar arhivele-i sunt provinciile italice.

Aici e leagănul poporului român sau valah; actul de naștere de-asemeni, numai aici se poate câștiga și nici de cât în regiunile Volgei.

Pentru a ne încredința însă de-acest adevăr n'avem nevoie de prea mari aere științifice, cari din nenorocire au ajuns la modă, ci de puțin sentiment de dreptate și de o judecată bărbătească.

Di Dr. Réthy, ba și alții cari dela înălțimea catedrelor nu odată au accentuat, — doresc să știe că aceasta nu-i nici un privilegiu pentru poporul român, ci o bază de drept a sa naturală.

Este apoi un titlu de drept indiscutabil acesta, pentru afecțiunea poporului maghiar față de poporul român, afecțiune, de care frații noștri cu trecut mai norocos, francezii și italienii, s'au bucurat totdeauna.

Istoria galopantă a timpului modern indeesebi dovedește, că până și popoarele cele mari caută și află scăpare, mântuire numai în grupări, sau în alianțe.

Aceasta se poate aplica la români în baza aceluia mare adevăr, că vecinul bun totdeauna e mai bun decât neamul îndepărtat; și ce este deci mai natural decât o înțelegere sinceră între maghiari și români, pentru comunitatea lor de interese și pentru că asupra lor stau căsate gurile bălaurilor. Și apoi, pentru că sunt

frați și amici gemem, concreșcuți și trăiți la olaltă și dacă s'ar încerca operație asupra unuia, aceasta nu s'ar putea face fără periclitarea vieții celui alt. Să plece dacă-i nevoe, umăr la umăr și împreună chiar până la provinciile Volgei — după lauri, — dar să nu bată câmpii căutând acolo leagăunul poporului român.

În privința aceasta multe putem învăța din războiul cel mai apropiat ruso-turc, când România, deși în proporție mică, dar dovedindu-se plină de viață, a jucat, fără vina sa, rolul cocostârcului din poveste, scoțând cu vitejia glorioșilor strămoși, osul agățat în gâttele lupului.

De-alt-fel, primească Dl Dr. Réthy salutarea mea patriotică ca un tiner și în direcția sa probat luptător al științei, precum și asigurarea, că nici ambiție personală, și cu atât mai puțin preocupări josnice și interese patriculare m'au făcut de am ridicat glasul meu pe terenul publicității, — pre care eu îl incungiu — ci mai vârtos și numai în interesul serios al științei patriei noastre.

Cuvintele mele nu propagă doctrine noi, pentru că acestea sunt deja de mult dogme prefacute în sânge la francezi și italieni, ba și la toți scriitorii altor nații, cari s'au pătruns de înțeleptele principii ale filozofului Herder, care a zis că o sentență dreaptă asupra vre-unui popor se poate da numai în baza cunoștințelor temeinice, asupra limbei și obiceiurilor sale tradiționale.

Dacă cineva trage la îndoială adevărul cuvintelor mele, cetească clasică opera a lui Diez, întemeitorul filologiei neo-latine, și va vedea, că în nenumărate locuri desleagă nodul cu ajutorul limbei române, care la noi, e cunoscută în chip greșit, necorect, tendențios.

Minerul supune lucrării sale și peatra, care altminteri e fără valoare, pentru-ca să poată afla comoara, ce s'ascunde întrânsa; ear noi, contrar acestui princip de viață credem, că pe terenul limbisticii vom putea umplea golul ce s'a ivit, cu frase frumoase. E trist, dar adevărat.

Dacă în multe alte locuri, pentru-ce n'am imita și 'n această direcție pre practicii germani? Noi ținem la divisa: „contemne et vince“.

Decât că știința nu-și poate asuma șieși acest princip.

Filologia latină e cassa-Wertheimiană, ear limba română sau valahă presintă una dintre cheile sale indispensabile.

De-alt fel, în baza modestei mele experiențe de clar, că în patria noastră ungară se găsește, în majoritatea lor, scriitori și bărbați de școală, cari recunosc, că 'n chestia aceasta „pământul totuș se mișcă“.

Ear Dl Dr. Réthy în tot cazul va cădea de acord cu mine, când susțin, pentru descoperirea adevărului dorit de toți, *ne vor aduce mai multă lumină contra-izerile puse față 'n față.*

II.

Extras.

din opul „Anonymus despre românii Ardeleni“.

„În literatura română, în lipsa datelor, ni se presintă astfel de afirmări, că limba română e curată latină, că — după Cogălniceanu pe Basarabi, în linie ascendentă, îi putem duce până la epoca cesarului Adrian, că oștile moldovene și muntene au fost împărțite în *centurii* (Bălcescu) ca în vechia Romă; că Olteana, Crișana, Timișana, înainte de ocuparea patriei maghiare au fost provincii române, și altele asemenea“ Pag. 7—8.

„Autorul lui *Romänische Studien* Robert Roesler și a lui „*Rumun nyelv*“, Hunfalvy Pál, au abordat chestia rumună la înălțimea științifică modernă, și cu toate că lucrările lor au fost independente, ba însuș mersul chestionării, în multe privițe s'au deosebit totuș amândoi scrierării, în chestii mai ponderoase însă cad de acord, și anume, că nu există o legătură între valahimea de azi și coloniile Traiane etc. Pag. 8.

„Aplicarea articolului la urmă (și acomodarea sa tonică la cuvânt) care este, între limbele slave, exclusivă proprietatea l. bulgare, dar trăește și la arnăuși (bulgărește: slava-ta, gloria, basta-ta tatăl, volja ta voia, Kraljestva-ta, regatul, —) mai departe formarea numărărilor dela 11—19 cu vorba „spre“, căreia-i corespunde asemenea procedură în l. albană (11-vjemebe djeteunsprezece, 14-Kater mbje djete-patru-sprezece etc.) formarea timpului viitor cu auxiliarul „volo“, formațiune, ce să găsește iarăș în l. neo-grecă și albană ca niște aparițiuni, cari ne indrituesc a concluda la începuturile limbelor arnăute și bulgară-neogrea, cu cele ale limbei române etc. Pag. 9—10.

(Va urma).

Religiunea în școala poporală.

Conform promisiunii făcute în numărul trecut al revistei noastre, asupra opului catihetic al dlui Dr. P. Barbu, revin acum.

Fiindu-mi la mână coalele deja apărute, mă aflu în poziția de a-mi desvăli părerile ce mi-am putut câștiga despre valoarea acestei cărți.

Nainte de a face vr'o recenziune, află de lipsă a mă ocupa puțin cu starea catehizării la noi în timpul de față.

Învățământul religiunii în întregă mitropolia noastră, prin introducerea noului plan de învățământ în vigoare, a trecut prin adevărată reformă. Planurile de mai nainte, cari un lung șir de ani au normat învățământul, erau efluxul principiilor pedagogice deja învechite și scoase din vigoare. Planul cel nou însă e un product al pedagogiei moderne, irelevant de aceea că are scăderi sau nu.

Reforma învățământului religiunii în noul plan constă în aceea, că istorioarele religioase-morale din anul prim, înlocuesc materia biblică din vechiul plan. Reforma aceasta însă, presupune, inomise, recunoașterea și acomodarea metodelui de propunere, cu care ne-a dăruit pedagogia modernă.

Procedul principiului treptelor formale în acest timp de tranzițiune, pentru preoții caliheti ai diecezei noastre, ba chiar și pentru mulți învățători, este un lucru destul de greu, când știm că metoda este o artă, iar artele numai prin multă îndeletnicire se însușesc. Prin decret consistorial însă, și preoți neinițiați în catehizare, cari în viață nu vor fi catehizat, acum se îndatorează a se face catiheti moderni, fără a cunoaște metoda modernă.

Deci, cu toate acestea, preoțimea trebuie să poarte sarcina catehizării, căci doară scris este, că jugul lui Hristos ușor este. Apoi asupra unui lucru suntem lămuriți pe deplin, anume că: persoana preotului la catehizare, chiar și pe lângă un metod mai slab, dar ca diligență și conștiințiozitate va face mai mult serviciu religiei, decât chiar un învățător mai dibace. Preotului îi trebuie popor moral și credincios, el deci să și-l crească după al său chip și asemănare.

Permițând acestea, ne putem convinge, că, ce binevenită este, și ce mare serviciu aduce catihetilor cartea metodică, ce acum vede lumina zilei.

Dar valoarea o putem afla mai bine, cunoscând însăși cartea. Să vedem, ce cuprinde ea?

Este vorba, că dl Dr. P. Barbu dă școlai o carte metodică în 2 volume, doară fără părere, căci nu arată numai materia religiei și metoda ei de propunere, cu cari se ocupă volumul I., — ci dă prelucrate toate lecțiile unităților metodice, după metoda lor proprie și anume în volumul II. începe cu prelegerile istorioarelor religioase-morale, după principiul treptelor formale și continuă materia biblică etc., până la fine.

Astmod, catihetul este în poziția să procedă strict metodic la propunerea religiei. Și nu e necesitat a jertfi timp mult pentru preparație, ci are numai să-și cetească lecția și să se exerciteze pentru predarea ei în școală.

Mai observ, că cartea aceasta are darul, de a suplini toate conferințele didactice, cari și-ar fi având locul, — precum se inzistă din unele părți, — să se țină în dieceza noastră, pentru ascultarea prelegerilor practice din obiectul religiei. Eu cred însă, că din gremiu o așa dispozițiune nu s'a luat, pentru că cu intenție nu s'a cerut, și s'a presupus, ceea-ce de fapt trebuie să caracterizeze pe preoții bisericii: aptitudine și voie de lucru. Dar, negreșit, greutatea întâmpinate le vor fi știind preoții catihetii.

Deci constat acum, că cartea din chestiune este adevărată armă, ce se dă în mâna catihetilor, la învingerea greutăților de până acum, — și succesul pe viitor, atârână numai dela zelul propriu al fiecăruia.

Vorbind scurt dar lămurit: în catihetica dlui Dr. Barbu își dă mâna teoria cu praxa. Să ne ocupăm deci cu fiecare în special.

Volumul I. are titlul: »Catihetica sau Metoda religiei«. Acesta cuprinde teoria metodei, sau cunoștințele indispensabile catihetului din școala populară.

Prefața face istoricul catehizării la românii ortodoxi din mitropolia noastră.

Introducerea se face cu problema școlii populare, care e educațiunea. Mijloacele acesteia

sunt învățământul și disciplina. Urmează apoi: Religiei, ca obiect de învățământ și mijloc de educațiune în școala populară.

Scopul religiei stă în: a crește creștini religioși morali și creștini luminați.

Noțiunea catihetice este știința, care ne arată materia religiei și metoda de propunere al acestei materii. La tratatul acesta, autorul are în vedere etatea școlarii și caracterul școlii populare, — fiind catihetica anumită scrisă pentru școlile din provincia mitropolitană gr.-or. rom. din Ungaria și Transilvania.

Obiectul catihetice este: materia religiei, ca obiect de învățământ și metoda de propunere al acestei materii. Aici sunt înșirate izvoarele materiei de religie. Se indică, că fiecare soi de materie își are metoda proprie.

Împărțirea catihetice o face conform materiilor de religie. Astfel, catihetica se împarte în 6 părți și anume: I.: Natura ca materie de religie. II.: Viața familiară și școlară. III.: Materia istorică și cea abstractă. IV.: Descoperirea Dumnezească. V.: Cultul Dumnezeesc și VI.: Catehismul și Statutul Organic.

Conform acestei împărțiri se tractează fiecare materie în secțiuni separate. O deosebită importanță are secțiunea II-a, care tractează despre familie, ca factor educativ și despre defectele educațiunii familiare. Cuprinde adevăruri, cari cu mult efect se pot folosi ca materie a predicii. Precum aici, așa și în următoarele tratate despre școală și învățător s'au interzis produse alese de ale minții pedagogilor renumiți, indicați de autor în modul cuvenit.

Secțiunea a III-a tractează materia istorică și cea abstractă. Începe cu importanța acestei materii și consecutiv se ocupă cu aceasta, conform opurilor edate de dl autor, istorioare simple religioase-morale și istorioare biblice, apoi grupează materia după clase.

Fiindcă materia istorică se propune după principiul treptelor formale, tractează imediat: analiza, sinteza, asociațiunea, sistemizarea și aplicare, cari se încep cu fixarea țintei și încheie cu modul de examinare, care are 2 căi: una procede dela concret la abstract și cealaltă invers.

La a IV. secțiune: descoperire dumnezească tractează despre misterii.

V-a La cultul divin se fac observări introductive. Ca obiecte ale cultului sunt luate: rugăciunea, cântarea, cetirea, serviciile dumnezești și împărtășirea cu st. taine.

Despre partea a VI-a: catehismul și Statutul Organic, nu pot da seamă, necunoscând materialul.

Mă opresc dară aci, și constat că, în metoda religiei din chestiune sunt îndigete

toate noțiunile generale și factorii educativi; e espusă întreagă materia religiei, metoda de procedere și formele de examinare, ceea ce contribuie, ca opul — deși se prezintă în formă concisă — nu lasă nimic de dorit din teoria catihetică.

Aflu o deosebită satisfacție în aceea, că materia liturgică își află locul său bine fixat în opul domnului autor, ceea ce planul nostru cu desăvârșire a omis. Față de observarea mea, ce am făcut-o dlui Dr. Barbu în articolul final: „Tot în chestiunea catehizării“, cu referință la materia liturgică, — află și D-sa satisfacție, când constat că: precum altă dată pe altă cale, așa și acum, m'am convins despre atențiunea, ce o dă cultului divin, ca materie de religie în școala poporală.

Atâta referitor la volumul I.

Despre volumul II. cu altă ocaziune.

Bărăteaz, în 18 Decembrie 1905.

Nicolae Crișmaru
paroh

Carte de cetire și Gramatică maghiară.

pentru școlile poporale cu limbă de propunere română de Dr. Schullerus și I. Popovici.

— Recenziune —

Fapt e că învățământul unei limbi străine are să se bazeze pe însăși limba vie: vorbită și auzită mai mult și nu pe cea scrisă.

Nu mai puțin adevărat e și aceea, că învățământul unei atare limbi pe treapta cea mai inferioară pornește de la observarea sau intuirea lucrurilor, acțiunilor, întâmplărilor sau a icoanei acelor, iar numirea lucrurilor, expunerea acțiunilor și în consecvență judecata asupra întâmplărilor se face pe baza celor esperiate și a lucrării proprii se înțelege, în limba străină.

Când vine însă treapta ultimă, pentru învățarea limbii străine, în capul de față limba maghiară — folosim și limba scrisă respective cartea de cetire, notând aici că limba maternă are să mijlocească numai înțelegerea cuprinsului bucăților — cetite!

Aceasta ne dovedește și cartea de mai sus.

În conformitate cu materia cuprinsă în manualul de față și cu cerințele metodice, pe baza cărora s'a scris — învățătorul are să procedă la învățarea cetitului și scrisului în unguerește, ceea ce are să se întâmple cu ajutorul pieselor 1—17, subînțelegându-se că tot acest material, în cursul inferior, mai întâiu s'a tractat verbal.

Ca lucrul să se ușureze, procedura trebuie să ni-o întocmim astfel, că cuvintele respective în bucățile 1—17 avem să le repetăm cu elevii în ordinea cum au fost ele tractate cu vorba — care procedură a au-

torilor își are rezonul psihologic în împrejurarea, că în modul indicat reproducerea acelor cuvinte se sugerează respective reimprespătează în memoria elevilor mai repede și cu o facilități mai mare.

Icoanele de părete ale lui Hölzel*) pentru învățământul intuitiv și limbistic, în cartea de față joacă rol însemnat, așa „icoana primăvarii“ are să stea expusă și în timpul acesta (la scriere) spre a se putea repeta mereu la „icoana“ propozițiile, ce se — cetesc.

Semnalez apoi aci, că autorii atât pentru percurgerea verbală cât și privitor la cetire și scriere — dispun de un manual special, care servește ca un îndreptar la propunere.

Cum apare din tractările speciale cuprinse aci, autorii și-au întocmit procedura pe baza treptelor, Herbert — Zilleriane, prin ce lucrarea lor, din acest punct de vedere — e neescepționabilă!

Pe pag. 5 a cărții de cetire și gramatică se află lecțiunea sau piesa: 1. Aci în frontispiciul pie-ei aflăm cuvintele: fal, tábla, feketé, fehér, din cari succesive (pentru scriere) se desvoaltă vocalele a, á, e, é

Aceste cuvinte, precum și celea puse în fruntea pieselor următoare au să servească ca cuvinte normale, adecă drept model de scriere — maghiară!

Tot aci aflăm ordinate în coloane cuvintele: fal, ugat, tábla, feketé, fehér, ég, térdel, pad, ablak, Péter, alma, Márton, etc. va să zică în ordinea cum a fost tractarea verbală, despre ce s'a făcut mențiune în alt loc al acestei recenziuni!

Mai amintind aci, că scrierea acestor cuvinte se învață pe baza cuvintelor-model expuse mai sus; așa de pildă avem a zice elevilor: Fiilor! cuvântul madár se scrie cu „a“ lung ca în tábla; ég cu „e“ lung ca în fehér etc. Toate acestea sunt a se înțelege pe treapta sintezei!

Imediat acestora urmează pieza Nr. 2-cu zicerile: A fal fehér, A tábla feketé, Mi fehér még? . . . ș. a. Piesa de față se cetește zicere de zicere. Cuprinsul se va întreba în l. maghiară, totdeauna pe baza intuițiunii.

Când am observa, că elevii nu înțeleg cuprinsul unei ziceri: acela se va spune românește.

Aci e de notat o procedură caracteristică a autorilor! altcum întemeiată și destul de corectă anume:

Nu e consult a întreba pe elevi spre exemplu: Ce însemnează românește: A fal fehér, — ci așa: Oare ce se zice în zicerea aceasta: A fal fehér! Prin ce nu se țintește numai la traducerea stereotipă a cutărei ziceri, ci mai vârtos se caută la cuprinsul, raportul sau mai bine nexul logic exprimat în zicere!

Zicerile grupate mai sus, cum și coloanele de cuvinte, conform procedurii metodice a acestei cărți au să servească și ca bază sau substrat pentru extragerea de regule gramaticale.

Pe acest procedeu se bazează și piesele ce urmează: 3, 5, 8, 10 etc.

*) Numărul cărora e opt: I. Primăvara. II. Vara. III. Toamna. IV. Earna. V. Curtea țărănească. VI. Munții, VII. Pădurea, și VIII. Orașul.

Partea gramaticală a acestei cărți, fiind redusă la strictul necesar acceptabilă și la loc.

Special, ce privește piesa 3-a (pag. 5.) și piesa 8-a (pag. 8) avem unele obiecțiuni!

La lecțiunea a treia din cuvintele normale: m-lom, óra, górbé, kettő; megfordul — vin arătate resp. desvoltate vocalele: a, o, ó, e, ö, ő, u, ú.

Dacă căutăm bine aci, aflăm, că singură vocala: u scurt nu are cuvânt spre a putea fi predată resp. învățată ca celelalte iar urmarea de aci e, că de pildă cuvintele: délután și óramutató din coloana de cuvinte aparținătoare aci-nu le putem și nici avem cu ce le pune în comparație spre a face evidentă scrierea lor corectă și conformă.

Dezvoltarea vocalelor a, și e, aparținătoare tot aci, după a mea modestă părere încă nu ar fi neapărat de lipsă, de vreme ce ecestea vocale le-am tratat deja la lecțiunea precedentă (din cuvintele fal și fekete.)

Tot cam acestea le-am putea spune și față de cuvintele normale și vocale din lecț. 8. cum am elevat mai înainte!

Aci încă consonantele f, sz și z nu-și au cuvintele-model din cari adecă să se desvoalte.

Ce-i drept, din aceste trei consonante două (z, sz) le aflăm scoase în relief la lec. Nr. 5 (pag. 6), nu aflăm însă pe „f” la nici una din penzurile precedente!

O lămurire deci, în aceasta privință se impune!

Continuând cu recenziunea noastră mai departe constatăm, că piesele de cetire dela Nr. 14—17 sunt numai repețirea celor tratate verbal, din acest motiv, e suficient dacă cu elevii le percurgem numai cetindu-le resp. traducându-le.

Piesele 18—21 reprezintă unele serii de acțiuni, iar celea dela Nr. 23—29 cuprind în sine deprinderea sufixelor pozitive.

Nrii 30—34 cuprind exemple resp. deprinderi în socoteli.

Procedura acestora, peste tot e la fel, notându-se relativ la seriile de acțiuni, că pentru-ca elevii să și poată câștiga ideie despre întregul act, se recomandă ca pregătirea în l. maternă să se extindă asupra întregii serii, dar așa că seria nici odată să nu se spună fără a săvârși acțiunea corespunzătoare, iar relațiunile dintre persoane să se facă evidente arătând cu mâna spre cel căruia i-se raportează (pers. 3: 5).

Incolo apoi: dela piesa Nr. 35 se tractează icoana toamnei; dela piesa 62 icoana iernii. La tractarea acestora, e a se observa strict regula, că materialul nou după măsura singuratecelor piese de cetire — todeauna se va prelucra mai întâiu verbal, și numai după aceea se va ceti piesa.

Poeziile, descrierile ș. a. (Nri: 37--40) pot fi numai decât cetite și traduse.

Cu acestea fiind reflexiunile mele față de această lucrare îmi iau permisiunea a o recomanda în atențiunea fraților colegi, cari consultându-o vor afla întrânsa multe lucruri bune și folositoare!

Socodor, 1906,

Bujecanul

Nr. 108 P.

1905 - 6.

Aviz.

Examenele de cvalificațiune învățătorească dispuse de regulament pe luna Februarie, se vor ținea la institutul ped. din Arad și anume în 3—4 (16 - 17) Februarie a. c., cele scripturistice, iar în 6—7 (19—20) Februarie a. c., cele verbale.

Candidații de învățatori, cari vor să se supună acestui examen, au să-și insinue petițiunile la direcțiunea subsemnată până în 28 Ianuarie (10 Februarie a. c.), ajustate cu următoarele acte:

a) Estras de botez.

b) Testimoniu despre studiile pregătitoare și absolutor preparandial.

c) Taxele examenului provăzute în §. 125 din Stat. Org.

Candidații cari deja funcționează ca învățatori, vor avea să prezenteze și atestat de serviciu, estradat de inspectorul școlar confesional.

Arad, 30 Decemvrie 1905 (12 Ianuarie 1906).

*Direcțiunea institutului ped. ort. rom.
din Arad.*

CRONICA.

Anul nou în Arad. Cu ocasiunea sărbătorii anului nou s'a oficiat serviciul divin în catedrala din Arad, pontificând P. C. Sa dl Roman Ciorogariu, asistat de P. On. d. V. Beleş și preoții d. d. Al. Vesalon și Tr. Vățian, dintre cari cest din urmă a rostit predica

După săvârșirea serviciului divin un mare număr de credincioși, din toate straturile sociale, s'a prezentat la curtea episcopescă, unde P. C. Sa dl R. Ciorogariu a felicitat în numele credincioșilor, pe P. S. Sa Dl Episcop diecezan, printr'un avântat discurs.

P. S. Sa mulțumind credincioșilor pentru alipire și devotament, arată progresele ce s'au făcut în dieceză în ultimii ani; și asigură pe credincioși că toată preoapățiunea sa este munca la care cere concursul tuturor, pentru prosperarea instituțiunilor noastre bisericești și a neamului.

Cu această ocaziune P. S. S. a binevoit a distinge cu brâu roșu pe profesorul seminarial diaconul Dr. T. Botiș.

O doamnă evlavioasă. Prestolul catedralei din Arad a strălucit de s. sărbători în nouă podoabă, care a binemeritat de admirația tuturor. Doamna Ioana Nemet, soția avocatului Ioan Nemet din Arad, anume de 2 ani lucrează cu diligență de fier la un endit, adecă acoperemântul s-tului prestol, care închipuește haina strălucitoare a Mântuitorului Hristos. Pricepătorii admiră arta doamnei Nemet în ale lucrului de mână, iar noi îi admirăm devotamentul cătră s. biserică, —

atât de rar observat la societatea noastră mai înaltă, — Dumnezeu mărească cinstea aceloră, cari prin lucrul mânilor tor preamăresc pe Domnul, cum a făcut această gentila doamnă Ioana Nemet

Școală pentru surdo-muți. În școala surdo-muților din Arad se primesc elevi din comitatele Arad, Bichiș, Bihor și Cenad. Cu începutul anului școlar 1906, luna Septembrie, se vor primi 15 elevi (băieți și fetițe) în clasa I. Cei ce doresc a-și așeza aci copiii (surdo-muți) au să petiționeze, mai târziu în luna Februarie. Taxă de instrucțiune nu se plătește.

Informații se capătă dela dl *Elias Iakab*, director al numitei școale, dacă în scrisoare se adnexează mărcile poștale necesare pentru răspuns.

Mulțămintă publică. Praznicul Nașterii Domnului nostru Iisus Hristos din anul acesta a fost o adevărată zi de bucurie pentru dreptcredincioșii aparținători parohiei Chitighaz; o surprindere neașteptată ne-au făcut evlavioșii creștini dl Aurel M. Popoviciu, notar prim com. cu soția sa Constanța născută Serb, cari au donat bisericii noastre un potir, disc și steaună de argint veritabil, aurit în foc, cu inscripțiunea donatorilor, în preț de 200 cor., cari odoare menite pentru aducerea jertfei cei fără de sânge, s'au sfințit și s'au predat destinațiunii lor în ziua primă a Nașterii Domnului, prin subscrisul paroh în prezența unui public foarte numeros. În acea zi, după terminarea s. liturghii, prin cuvinte scurte s'a spus poporului numele donatorilor mărinimoși, cari între astfel de împrejurări grele au jertfit bisericii noastre dăruri atât de prețioase și frumoase, cerând ca Atotputernicul Dumnezeu să le deie atât lor cât și familiei lor noroc, sănătate și zile îndelungate. Deie Dumnezeu ca această faptă frumoasă și bineplăcută lui Dumnezeu să aște multe imitatori. Chitighaz, 27 Decembrie v. 1905. *Vasilie Beleş*, paroh gr.-or. român.

Hymen. Dl Petru Popa invită cu toată onoarea la cununia sa cu d-șoara Eugenia Albu, care se va celebra în s. biserică, din Cheresig în 8/21 Ianuarie 1906, la orele 5 p. m.

Logodnă. Dl Dimitrie Sinea învățător în comuna Comlăuș (Ó.-Szentana) s'a logodit cu d-șoara Rozalia Papp, fiica dlui Ioan Papp oficianț în Arad

Dl Ioan Kalinderu, administratorul domeniilor Coroanei din România, a trimis agenților domeniali o circulară, în care le arată că, pe lângă monografiile moșiilor din cari e alcătuit Domeniul Coroanei, administrația dorește să dea la iveală și câteva lucrări despre școlile mai însemnate de pe dânsese. Spre a servi ca normă învățătorilor de pe domenii, s'a trimis agenților o monografie.

Afară de cele cuprinse în monografia tip, se va mai face o statistică a elevilor, începând de când a existat școala în comună, pe cât e posibil.

O descriere scurtă a împărțirii localului actual din punct de vedere igienic și practic, un mic istoric al grădinei școlare și atelierului de lucru manual, împreună cu rezultatele mai ales în ce privește influența lor asupra elevilor, după eșirea din școală, monografiile vor fi de asemenea documentate cu vederi și cu fotografii.

În sfârșit se va vorbi pe scurt despre înrăurirea școlii asupra vieții sâtenilor în genere.

Recordul fertilității. Un ziar din București aduce știrea, că soția preotului Artemie din Bârlad în timp de 29 ani de căsătorie a dat naștere la 26 copii, ceea ce constituie recordul cel mai mare de fertilitate în Europa. Unul din acei 26 copii ai parohului dela biserică S.

Niculae-Tuchilă, este Victor Artemie. doctor în drept, cunoscut la noi dela adunarea „Asociațiunii” ținută la Bara-mare, unde a fost de față împreună cu dl Leon Ghica, în calitate de corespondent al ziarului „Vremea”.

A apărut și se află de vânzare la tipografia diecezană în Arad, și la toate librăriile din țară cu prețul de 40 fl. ABC-dar pentru clasa I. de Iosif Moldovan și consoții. Ediția V. prelucrată după cerințele ortografiei Academiei Române.

Carte de cetire pentru clasele 3 și 4 ale școlii populare de Iuliu Vuia Aprobată cu decisiul Ven. Consistor aradan dela 13/26 August 1905 Nr. 3500. Prețul 50 fileri.

Poșta Redacțiunii.

Seghiște. „Sămănătorul”, București, str. Regală. Pe an 12 lei, pe jumătate an 6 lei.

Concurs.

Pentru îndeplinirea parohiei de clasa III-a **Bogeu** pprezvitatul Orăzii-mari, se escrie concurs cu termen de alegere pe **12/25 Februarie 1906.**

Emolumentele sunt următoarele:

1. Casa parohială cu 2 chilii, edificiile laterale și grădină. 2. Pământ arător și fânaș 8 jugere cu dreptul de pășunat 3. Dela 60 numere de case câte o măsură bucate. 4. Venitele ștolare uzuale. 5. Intregirea dotațiunii preoțești din vistieria statului, pentru preoții fără 8 clase 597 cor. 2 fil.; care toate laclaltă dau un venit anual sigur, ce se recere pentru o parohie de clasa III-a.

Contribuțiunea erarială după pământurile parohiale o va solvi preotul alegând.

Alegândul preot are să catehizeze la școala cotidiană și de repetiție din parohie, fără privire la caracterul aceleia și fără a așteptă vre-o remunerațiune dela comuna bisericăscă ori dela dieceză

Recurenții sunt poștiți ca recursele instruite cu documentele prescise, adresate comitetului parohial din Bogeu, să le aștearnă oficiului protopopesc din Oradea-mare până în 8/21 Februarie 1906, având a se prezentă în sfânta biserică din Bogeu spre a-și arată desteritatea în cele rituale și oratorie.

Comitetul parohial.

În conțelegere cu: *Toma Pacala* pprezviter.

—□—

1 3

În urma rezoluțiunii Ven. Consistor diecezan de sub Nr. 5733/905, pentru îndeplinirea postului de capelan temporal sistemizat pe lângă veteranul paroh Zenovie Dimitrescu din **Dumbrăvița**, prin această se escrie concurs, cu termenul de recurgere de **30 zile** dela prima publicare în organul oficios „Biserica și Școala”.

Venitele acestui post sunt: 1. jumătate din sesiunea parohială, 2. birul și ștolele în întregime, 3. întregirea, dela stat.

Doritorii de a ocupa acest post se provoacă, ca recursele lor ajustate conform lit. c) a §-lui 15 din regulamentul pentru parohii și adresate comitetului parohial din Dumbrăvița să-l susțearnă în termenul concursual Oficiului protoprezviteral în M.-Radna, iar dânsii — cu stricta observare a dispozițiunilor cuprinse în §-ul 18 din regulamentul citat — să se prezinte în S-ta biserică din Dumbrăvița, pentru a-și arată desteritatea în cele rituale și omiletică.

Comitetul parohial.

În conțelegere cu: *Procopie Givulescu* m. p., pprezv.

—□—

1 3

Pentru îndeplinirea parohiei de cl III. **Minead** se escrie concurs cu termin de **30 zile** dela prima publicare în foaia „Biserica și Școala“.

Venitele sunt: 1. Un intravilan și 4 jugh. de pământ extravilan. 2. Birul și ștolele îndatinat și 3. Intregirea venitelor dela stat, după evalueațiunea alegândului.

Dările publice le va suportă cel ales.

Doritorii de a ocupa aceasta parohie sunt poftiți, ca recursesle ajustate conform Regulamentului, adresate comitetului parohial, să le subștearnă la oficiul ppsc gr. or. rom. din Buttyin (Arad megye), având a se prezenta, în terminul fixat, în careva Duminecă ori sârbătoare în s. biserică din Minead, spre a-și arăta desteritatea în cele rituale.

Din ședința comitetului parohial din Minead, ținută la 26 Decemvrie v. 1905.

Romul Popovici
preș. com. par.

Romul Luțai
not. com. par.

În conțelegere cu: *Ioan Georgia* protoprezviter gr. or.

—□—

2—3

Pe baza dispozițiunii Ven. Consistor Nr 5743/905, pentru îndeplinirea Capelaniei temporale pe lângă veterarul preot Arsenie Leuca din parohia **Lazuri** cu filia **Groși**, devenită în vacanță în urma repausării capelanului Constantin Leuca de acolo, se escrie concurs cu termin de **30 zile** dela prima publicare în foaia oficioasă „Biserica și Școala“.

Dotăția capelanului va consta din $\frac{1}{2}$ din toate venitele parohiale, cari sunt: 1. Birul parohial 100 măsuri cucuruz în boambe, 2. Venitele stolare, cari după coala de fasiune dela congruă fac în calcul mediu 132 cor., 3. Pentru ținerea unui cal pentru administrarea în filie 25 cor., 4. Uzufructul din $\frac{1}{2}$ cimitir, 5. Eventualul ajutor de stat.

Dela reflectanți se pofteste să aiba evalueațiunea recerută pentru parohii de clasa III-a și să-și susștearnă recursesle lor întrunite cu toate documentesle prescrite până la terminul susindicat, adresate comitetului parohial la P. O. oficiu protoprezbiteral al Hălmagiului (Nagyhalmagy), totodată sunt avizați ca în terminul regulamentar să se prezinte în sfta biserică din Lazuri spre a-și arăta desteritatea în oratoria bisericăască și tipic.

Alegândul va avea să îndeplinească toate funcțiunile preoțesti independent dela paroh și agendesle scripsale ale oficiului parohial și să catehizeze în școală fără alte remunerație.

Din ședința comitetului parohial din Lazuri, ținută la 15/28 Decemvrie 1905.

Arsenie Leuca m. p.,
președ.

Ioan Coroiu m. p.,
notar.

În conțelegere cu mine: *Cornel Lazar*, protoprezv.

—□—

3—3

Calendarul diecezan pe anul comun 1906.

În editura tipografiei diecezane gr.-or. române a Aradului e deja gata și se poate avea și procura atât dela administrațiunea tipografiei diecezane, strada Récuş Nr. 10, cât și dela librării, cu prețul de 40 fileri.

La comande peste 10 exemplare 20% rabat expedate franco.

Se estinde pe 15 coale tipar garmond și cuprinde afară de partea calendaristică, calendar economic, șematismul mitropoliei gr.-or. rom. în general și al diecezei Aradului în special, cronologia pe anul 1906, sârbători și alie zile schimbăcioase, posturile, anotimpurile etc. Genealogia caselor domnițoare, târgurile din Ungaria și Ardeal, instrucțiuni postale și telegrafice etc. iar în partea literară:

Datini și obiceiuri la nuntă, de Petru Vancu. Din bătrâni de Maria Cioban. Din luptele vieții de I. Groșorean. Românce dela Grivița de V. Alexandri. Cine a adus sârăcia în lume de Leon Tolstoi. Podul înalt de St. O. Iosif. Insula șerpilor de Carmen Sylva. Cine-i Nuhăm? de Th. D. Speranță. Boerașul de I. Pop Reteganul. Cântec de Maria Popovici. O zi de Duminecă la sate de P. Popa. Doine și Hore de Vasilie Sala. Povestiri de Gh. Tulbure, Plugarii de Octavian Goga. Din viața noastră de Petru E. Papp. Economie: Cultura cânepei, Protejarea paserilor, Șfaturi economice, Sentințe, glume și anecdote. Inscrerate și reclame

Îl recomandăm cu multă căldură tuturor oamenilor cu carte, căci în calendarul acestu pe lângă preț de 40 fileri află și o carte de lectură prețioasă și plăcută.

Cancelaria arhitectului român

Ioan Niga

ARAD, Strada József főherceg-út Nr. 1.

(lângă „Victoria“).

Pregătește planuri și specificări de spese pentru edificii publice și private, primește lucrări în sfera arhitecturii mai înalte, cenzurări, colaudări. Ca specialist în ritul nostru oriental edifică și restaurează bisericii în mod artistic, din care căuză îl recomandăm îndeosebi dlor parohi. Trimite planuri, schițe, specificări și servește în lucrări arhitectonice cu deslușiri gratuit.